

АНАЛИТИЧНОТО ОТЧИТАНЕ ПО ДЕПОЗИТИТЕ – ВАЖЕН ИНСТРУМЕНТ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА БАНКОВАТА ЛИКВИДНОСТ

Гл.ас. Павлина Петкова Димитрова, БСУ

ANALYTICAL ACCOUNTING DEPOSITS – AN IMPORTANT TOOL FOR THE MANAGEMENT OF BANK LIQUIDITY

Pavlina Petkova Dimitrova

***Abstract:** Management of large amounts of capital, could be effective only for the use of qualitative information. Such information can provide accounting. In this report we try to show how the analytical reporting can influence on the management of liquidity*

***Key words:** analytical accounting, deposits, management*

Търговските банки, за разлика от нефинансовите стопански предприятия, оперират с голям по обем привлечен капитал. Депозитите, като парични средства и елемент на привлечения капитал представляват над 70% от общата сума на банковите пасиви. Вследствие от това, те биха могли да бъдат характеризирани като основен и необходим за институциите ресурс. Този ресурс обаче има двояко проявление – от една страна, институцията се нуждае от него за да може да извършва така необходимите ѝ активни операции, които са приходоносни. От друга страна, бихме го характеризирали, като социален, поради изключителната роля която играе за обществото и икономиката. Разглеждайки го двустранно се стига до основния извод, че нуждата от този паричен ресурс е еднакво значима както за банката, така и за поддържането на един добър икономически климат в страната (тъй като неоспорим е факта, че поне 80% от депозитния ресурс се насочва за отпускане на кредити).

В настоящия доклад си поставяме за цел да покажем как аналитичната отчетност по депозитите може да повлияе за едно по-ефективно управление на ликвидността. За тази цел си поставяме задачите – да изясним същността на ликвидността и да предложим въвеждането на нови аналитични сметки, които биха дали необходима информация за нуждите на мениджмънта.

„Ликвидността представлява способността на банката да посрещне задълженията на падежа им”.^[1] Системата за управление на ликвидността включваща 3 основни елемента – ясно формулирани принципи и вътрешни правила, орган за управление на ликвидността и ефективна система за информация на ръководството. Най-често органът за управление осъществява всекидневен мониторинг на активите и пасивите с падеж до 1 месец. Структурната ликвидност се наблюдава седмично и се изготвя в 2 варианта – действащо предприятие и ликвидна криза. Институцията изготвя първия вариант, когато няма намерение или необходимост в едногодишен период да намали или ограничи съществено своята дейност, функционира без затруднение и не са

^[1] Мерзчиев, В., Александров, В., Ималова, Д. ”Банков надзор”, Свищов, 2005, с.176

налице предпоставки за неплатежоспособност или ликвидна криза. Вариант ликвидна криза трябва да се използва, ако банката не може да изплаща своите задължения, има загуба на доверие към нея или като цяло към системата и съществува опасност от неплатежоспособност.

И при двата варианта се изисква информация за ликвидността „като запас“ и ликвидността „като поток“. Ликвидността, като запас се определя въз основа на коефициентния метод^[2]. Целта е да се вземе предвид състоянието на балансовите позиции към конкретен момент. Основният коефициент отразяващ взаимовръзката между депозити и заеми е нормата на кредитиране. Необходимите информационни източници, които се използват за да се изчисли показателя са елементите на годишния финансов отчет на търговските банки и по конкретно баланса и пояснителните таблици към балансовите пера (допълнителна информация за банковата система). Тази допълнителна информация бе въведена от БНБ заради реструктурирането на определени балансови пера във връзка с хармонизирането на банковата отчетност с тази на финансовите институции от страни, възприели МСС/МСФО. По този начин, счетоводната информация стана съпоставима и е възможно да се изследват определени информационни зависимости.

Ликвидността, „като поток“ се наблюдава въз основа на съставена падежна таблица, в която активите и пасивите са групирани във времеви диапазони. Тъй като разглеждаме взаимовръзката между депозити и кредити, изразяването на ликвидността в динамика би изглеждало така:

- Входящи парични потоци – тук се включват всички постъпления от главници, лихви, такси и комисионни по кредити; постъпили суми по депозитни сметки;
- Изходящи парични потоци – предоставени кредити и изплатени лихви и главници по депозити

Ако изходящите парични потоци дори и за краткосрочен период надвишат размера на входящите, се говори за снижена ликвидност. Информационното осигуряване за двата вида поток се получава както от счетоводната отчетност, така и по извънсчетоводен път.

Управлението на такъв голям по размер капитал (с какъвто оперират банките), би могло да бъде ефективно само при ползването на качествена информация. Такава информация може да предостави счетоводната отчетност. Ние не омаловажаваме значението на другите 2 клона на стопанската отчетност – статистическата и оперативно-техническата, но нашето мнение основно се базира на три причини:

➤ Счетоводството обхваща всички операции, извършвани в институциите пълно и непрекъснато, за разлика от другите клонове на стопанската отчетност. Никаква причина и никакви фактори не могат да въздействат да се извърши избирателно отчитане на стопански операции. В този случай би се нарушила хронологията на отчитане, както и данните от систематичното отчитане няма да отразяват вярно и честно настъпилите събития в банката. Резултатът ще бъде представяне на непълни и неверни междинни и годишни финансови отчети. Никой потребител на информация няма да има необходимост от такъв вид счетоводно отчитане. Тогава се достига до извода, че „постоянната, навременна, систематизирана счетоводна отчетност, правилно отразяваща

² Банките използват показатели за обща ликвидност, касова ликвидност, коефициент на ликвидните активи и коефициент за ликвидност по падежни интервали, структурен коефициент на влоговете, дял на неснижаемите постоянни остатъци, коефициент на трансформация, коефициент на покритие.

състоянието и хода на стопанските процеси, е основа за вземане на правилни управленски решения и тяхното осъществяване”.^[3]

➤ Нормативно е поставено изискване информацията, представена във финансовия отчет да отговаря на следните критерии^[4]: разбираемост, уместност, надеждност и сравнимост.

➤ Динамичността на правилата, процедурите, изискванията относно финансовото отчитане на дейността на отчетните единици е насочена към хармонизирането им в международен мащаб. Целта на тази хармонизация е повишаване на сравнимостта на информацията от финансовите отчети в различните страни; активизиране оборота на капитала; издигане общото методологическо равнище на счетоводството; съкращаване разходите по изготвяне на отчетите на транснационалните корпорации; засилване социалния контрол на тяхната дейност и оптимизиране разпределението на световните ресурси.^[5]

Всичко горепосочено съдейства за „изработване” на определена информация, която освен всички качествени характеристики, притежава и качеството ценност. Не е ли ценна една информация, тогава бихме могли да я определим, като безполезна. Тя може да е своевременна, но да не е точна, може да е разбираема, но да не е съпоставима, да е оперативна, но да не е надеждна и т.н. Би могло да се добави, че именно ценността я прави уникална и потребна за нуждите на външни и вътрешни лица на институциите.

За ценна информация се приема тази, която съдейства за оптимизация на процесите на управлението. Това означава, че при ползването ѝ се разходват възможно най-малко труд и време за изпълняване на определените управленски задачи. По всички тези причини считаме, че счетоводната информация е незаменима и една отчетна единица не би могла да просъществува без отчетността.

В банките е възприето аналитичните признаци по депозитните сметки да бъдат по име на клиента и пореден номер на клиента, както и видове валута. Останалите данни за клиента се ползват от клиентската картотека. В нея се поддържа по-подробна информация относно депозанта. Базирайки се на идеята да не се утежнява допълнително аналитичността, но и на факта, че определени аналитични признаци ще ускорят извеждането на справки за нуждите на мениджмънта, могат да бъдат дадени определени предложения. Информацията относно лихвените проценти по депозитите и размера на дължимата лихва се предоставя чрез договора за депозит, като в програмния продукт, относно депозита се ползват полета и за:

- Лихводни (обикновено 360)
- Лихвен период в дни (може да е 30,60,90, 120, 180, 360)
- Лихвен процент при изпълнение на договорните условия
- Наказателен лихвен процент
- Сума на дължимата лихва към датата на падежа

Възможно е да бъде предложен аналитичния признак „начин на изплащане на лихвата” – авансово (в момента на внасяне на депозита), на падежа (заедно с главницата

^[3] Спасов, Д., Обретенов, Ст и др. „Счетоводната отчетност в системата на икономическата информация”, Варна, изд. Г. Бакалов, 1974, с.77

^[4] Изискванията са по Закона за счетоводството, ДВ бр.98/2001, посл. изм. бр. 95/2009, чл.25

^[5] Метьюс, М.Р., М.Х.Б. Перера, „Теория бухгалтерского учета, пер. С.англ., Москва, Аудит, ЮНИТИ, 1999, с.564

по депозита), ежесечно изплащане на лихвата (обикновено отнася се депозити с период 12м, 24м, 36 мес, 60 мес)^[6]

Въз основа на така предложения аналитичен признак могат да бъдат изготвени 3 вида справки, касаещи изплащането на лихвите, които формират изходящите парични потоци. Прогнозирайки тези изходящи парични потоци, заедно с планираните входящи, кредитната институция може да установи едно бъдещо ниво на ликвидността. По този начин може да се ограничи ликвидния риск.

На второ място, според наличието на минимален неснижаем остатък по депозитната сметка могат да бъдат въведени аналитични сметки – с наличие на такъв остатък и без такъв остатък. Като допълнителни аналитични сметки могат да бъдат предложени „Граници на вариране на сумите” и „Сума на остатъка”. Границите могат да бъдат:

✚ До 10 лв (обикновено по дебитни картови сметки), респ. 10 евро, щатски долари и др. валута

✚ 10-50 лв, респ. 10-50 евро, щатски долари и др. валута

✚ 50-100 лв, респ. 50-100 евро, щатски долари и др. валута

✚ Над 100 лв, респ. над 100 евро, щатски долари

Остатъка се определя в зависимост от вида на депозитната сметка, това е блокирана сума, която дори не се визуализира в разпечатките на терминалите. След прекратяване на договора се разблокира и връща на депозанта. При въвеждането на аналитичната сметка „сума на остатъка” е възможно директно прехвърляне на данните в справки, необходими на анализа. Във връзка с оценяване стабилността на ресурсната база се изчисляват определени коефициенти, един от които е Дял на неснижаемите постоянни остатъци. Неговият числител е точно неснижаемия остатък по влоговете за определен период. По този начин се постига:

✚ избягване на възможността за ползване на информация, набрана по извънсчетоводен път (чрез оперативната отчетност), което значително забавя обработването на данните и получаването на необходимите резултати;

✚ гарантиране спазването на технологичния принцип оперативност. Така се получава съчетаване на сигурност на информацията и бързина при нейната обработка.

На следващо място може да бъде предложено според признака „риск от изплащане” да се водят депозитните сметки, като високорискови, среднорискови и нискорискови. Като високорискови могат да бъдат класифицирани безсрочните депозити, тъй като е възможно те да станат изискуеми във всеки един момент. Точно поради тази причина, институциите заплащат и минимална цена за тяхното ползване под формата на ниски лихви. Към среднорисковите могат да бъдат отнесени спестовните депозити, тъй като вероятността да бъдат изтеглени е по-малка в сравнение с безсрочните, а като нискорискови – срочните депозити. Историческият опит на банките показва, че значителна част от срочните депозити не се изтеглят на падежа и се подновяват автоматично при същите условия и срок. Изключения тук правят промоционалните депозити, по които след настъпване на падежа се начисляват лихви в размер, както по безсрочните депозити.

Използването на този тип аналитични сметки дава възможност за представяне таблично и графично на нестабилния елемент от общия депозитен обем. По този начин:

1. автоматично може да бъде изчислено относителното тегло на високорисковите депозити в общия обем на депозитите;

^[6] Към настоящия момент Инвестбанк оферира дългосрочни депозити с ежесечно изплащане на лихвата

2. изчисленият коефициент може да се използва при планирането на активните операции, в частност на кредитните операции – на тяхната структура и обем;
3. дава се информация, която може да бъде ползвана при планирането на състава на привлечените ресурси;
4. може да бъде проследена динамиката на високорисковите ресурси за различни периоди;
5. предоставя се информация относно ликвидността. Нарастването на коефициента е индикация, че е налице снижаване на ликвидността.

* * *

В настоящият доклад не би било възможно изчерпателно да разгледаме всички аспекти на аналитичността по депозитите. Въпреки това, се опитахме да покажем, че целесъобразното структуриране на аналитичността би спомогнало за изграждането на таблици, чието съдържание ще бъде основа за планирането и прогнозирането на равнището на ликвидността. А без постигането на оптимална ликвидност, банковият сектор е изправен пред възможността да се „срине”, като повлече със себе си и други икономически сектори. Това се доказва и от настоящата криза, чието начало беше поставено тъкмо от невъзможността на определени кредитни институции да изпълняват своевременно своите задължения.

Литература:

1. Мерзчиев, В., Александров, В., Ималова, Д. „Банков надзор”, Свищов, 2005
2. Спасов, Д., Обретенов, Ст и др. „Счетоводната отчетност в системата на икономическата информация”, Варна, изд. Г.Бакалов, 1974